

**Stichting Nederlands
Zouavenmuseum**
Markt 31
4731 HM Oudenbosch

**Nieuwsbrief, april 2017.
21ste jaargang, nummer 1.**

Beste vrienden van het Zouavenmuseum.

Voor u de eerste nieuwsbrief van ons jubileumjaar 2017!

In dit jaar bestaat het museum 70 jaar. Een feit waar we uitgebreid bij hebben stilgestaan tijdens de gezellige viering op 8 april 2017. Vele vrienden van het museum hebben we mogen verwelkomen. Hartverwarmend om zo'n bijzondere gebeurtenis te vieren samen met de mensen die al jarenlang het museum steunen. Onder de genodigden bevonden zich ook oud-bestuurders van het Zouavenmuseum, broeders van St. Louis (de eigenaren van de collectie), wethouders en gemeenteraadsleden van gemeente Halderberge en bestuurders en medewerkers van collega-instellingen in Oudenbosch. Tijdens de bijeenkomst hebben we kunnen luisteren naar verschillende sprekers en hun

inspirerende toespraken vindt u terug in de bijlage. Voor de aanwezige vrienden een mooie gelegenheid om het nog eens terug te lezen en de afwezige vrienden kunnen zich alsnog op de hoogte stellen.

Na een openingswoord van onze voorzitter Gabriel van der Heijde, gaf hij het woord aan Patrick Timmermans, directeur van Erfgoed Brabant die in een verrassende toespraak het belang van Cultureel Erfgoed benadrukte.

Na deze toespraak volgde de vertoning van het "Historisch Document", iets waar we toch wel een beetje trots op zijn. Ik zal u nadere toelichting verschaffen.

Het Zouavenmuseum is geopend in 1947. Tijdens deze opening, die werd bezocht door "heel Nederland", zijn er opnamen gemaakt op zgn lakplaten. (de voorloper van de bandrecorder)

Met het oog op behoud van deze geluidsfragmenten voor de toekomst en ook een klein beetje naar deze gebeurtenis, zijn de lakplaten gedigitaliseerd, overgezet op cd. Een zeer specialistisch karwei dat is uitgevoerd door Studio Verbiest in Dirksland.

Het originele geluidsbestand duurt ruim twee uur.

Tijdens de opening zijn er ook verschillende foto's gemaakt door Fotobureau Het Zuiden en een gedeelte van de plechtigheid is gefilmd.

Van het geluidsbestand hebben we een aantal fragmenten gekozen die we u niet wilden onthouden. Filmbeelden, foto's en gezang zijn toegevoegd en het "Historisch Document" werd geboren.

In werkelijkheid duurde het allemaal iets langer, want het viel niet mee om een representatieve mix samen te stellen. Deze compilatie van 18 minuten hebben we tijdens de viering vertoond en het filmpje werd met veel enthousiasme ontvangen.

Speciaal voor het 70-jarig jubileum hebben we een uitgebreid "Historisch Document" samengesteld, nl. een USB stick met daarop de volgende bestanden:

- Compilatie beeld en geluid van de opening van het Zouavenmuseum op 17 augustus 1947.
- Programma boekje Audio bestand met foto materiaal.
- Complete audio bestand van de openingsceremonie van het Zouavenmuseum op 17 augustus 1947, met toespraken van Mgr. Hopmans, Mgr. Giobbe, Minister Gielen, Baron van Voorst tot Voorst en Mgr. van Leeuwen. Dit alles met veel flair aan elkaar gepraat door Broeder Christoffor van Langen en omlijst met gezang van het Broederkoor.
- “Uit het Epos der 3000”, geschreven door Broeder Christoffor van Langen als PDF e-book. Dit boek is voor het eerst gepresenteerd tijdens de openingsceremonie in 1947.

Kortom een heel bijzonder “document”. Uniek beeld- en geluidsmateriaal en als toegift het boek van Br. Christoffor, de oprichter van het Nederlands Zouavenmuseum. Dit boek is als eenmalige uitgave gepresenteerd in 1947.

Deze usb-stick bieden wij te koop aan in het museum voor 10 euro.
Het is ook mogelijk de stick te bestellen.
Prijs inclusief verzendkosten is 12 euro!

Tijdens de bijeenkomst van 8 april 2017 is de nieuwe website gelanceerd.
Wat moderner en frisser en er is meer informatie te lezen over de zouaven en het museum.

In deze nieuwsbrief kunt u verder een artikel lezen over het Mentana Erevaandel.
In 2017 is het 150 jaar geleden dat de Slag bij Mentana werd gewonnen, mede dankzij de inzet van de Nederlandse zouaven. Reden voor Hans Wolfs, vrijwilliger van het zouavenmuseum, om eens uitgebreid stil te staan bij het Vaandel.

Uiteraard wordt ook dit jaar herdacht dat Pieter Janszoon Jong sneuvelde bij de Slag van Monte Libretti, en met hem nog vele anderen.....

Kortom een bijzonder jaar, dat we op feestelijke wijze met u hebben geopend!

Nog even een huishoudelijke mededelingen:
(dit gaat gewoon door!)

Wij vragen alle vrienden van het Zouavenmuseum zelf hun bijdrage van minimaal 15 euro per jaar over te maken op onze bankrekening

IbanNummer:

NL 18 RABO 0140 7706 90.

Bic RABONL2U.

Wij sturen geen acceptgirokaart!

Door deze bijdrage steunt u het museum en ontvangt u tweemaal per jaar onze nieuwsbrief met uniek materiaal uit het archief!

Als u er prijs op stelt de nieuwsbrief en het jaarverslag voortaan per e-mail te ontvangen, dan vraag ik u een mailtje te sturen naar info@zouavenmuseum.nl. Ter bevestiging ontvangt u dan de nieuwsbrief per mail retour!

Ik hoop u in dit jubileumjaar te treffen in het Zouavenmuseum!

Met vriendelijke groet,
Marijke Zonneveld-Kouters

Een onderzoek naar de geheimen van het Mentanavaandel.

Het Mentanavaandel is een van de pronkstukken van het Zouavenmuseum. De bezoeker valt het meteen op: het staat hoog oprijzend op zijn adelaarsklauwen, bijna het plafond rakend met kruis en tiara, zorgvuldig geborduurd met kostbare garens, de voor- en achterzijde bezet met wapenschilden, Petrus, de aartsengel Michael, teksten, plaatsnamen en jaartallen.

Wat is de betekenis van dit erevaan, waarom is het gemaakt, wat bewoog de ontwerper, Pierre Cuypers en de opdrachtgevers? Waarom het vaandel de naam heeft gekregen van Mentanavaandel is geen raadsel.

In het jaar 1867 vinden verscheidene gevechtshandelingen plaats tussen enerzijds de Zouaven en de troepen van het Franse leger gestuurd door keizer Napoleon III (1851-1870) en anderzijds vrijwilligers van Guiseppe Garibaldi, de bekende Roodhemden, strevend naar de Italiaanse eenwording ten koste van de kleine staten die deel uitmaakten van het Apennijns schiereiland. De laatsten, onder leiding van Menotti Garibaldi, zoon van Guiseppe, veroveren het stadje Bagnorea in de buurt van het Meer van Bolsena. De Zouaven heroveren op 5 oktober 1867 het plaatsje met 200 man. De eerste Nederlandse Zouaaf sneuvelt, Petrus Heijkamp uit Amsterdam.

De Roodhemden trekken plunderend rond en veroveren het plaatsje Monte Libretti. Op 13 oktober 1867 vallen de Zouaven Monte Libretti aan. Bij de bestorming ervan sneuvelt Pieter Jong uit Lutjebroek, nadat hij 14 vijanden met zijn geweer gebruikt als knots buiten gevecht gesteld heeft. Dertig steekwonden toegebracht met dolken en bajonetten maken een eind aan zijn leven. In het museum hangt een schilderij bij het Mentanavaandel dat het gevecht van Pieter Jong toont.

Bij de gevechten vallen 16 doden onder de Zouaven, onder wie 8 Nederlanders. 's Nachts verlaten de Garibaldisten stiekem het stadje.

In dezelfde nacht probeert Guiseppe Garibaldi zich bij zijn zoon te voegen en zijn Roodhemden. Zij bereiken Monte Rotondo op 25 km van Rome en van daaruit Mentana, dat in hun handen valt. Bij deze plaats vindt dan de veldslag plaats op 3 november 1867 waaraan het vaandel zijn naam ontleent. Zo'n 3000 Zouaven en 2000 Franse soldaten leveren slag met meer dan 10.000 Garibaldisten. In de gevechten worden ruim 600 Roodhemden gedood en 36 pauselijke soldaten sneuvelen onder wie 13 van Nederlandse afkomst. De strijders van Garibaldi verliezen en hun strijdmacht wordt ontbonden. De overwinning werd de aanleiding tot het ontwerpen van het erevaan.

De uitvoering die Pierre Cuypers heeft gekozen voor het vaandel is geen toevallige. Hij knoopte aan bij de vorm van een vexillum, een Romeinse militaire standaard bestaande uit een verticale draagstok met een horizontale stok waaraan het doek hangt. Het is een zogenaamd labarum, dat het Christusmonogram toont: de Griekse

letters CHI en Rho die eruit zien als een hoofdletter P met een kruis (letter X) in de steel. Hier greep Cuypers terug op de Romeinse geschiedenis uit het jaar 312. Keizer Constantijn rekende toen af met zijn heidense rivaal Maxentius in de Slag bij de Milvische Brug over de Tiber. Volgens de geschiedschrijvers Lactantius en Eusebius van Caesarea had de Romeinse keizer vóór de slag een visioen, droom, waarin hem werd opgedragen om het hemelse teken dat hij had gezien, een lichtend kruis met de woorden: “in hoc signo vinces” (in dit teken zult U overwinnen), het Chiroteken, op de schilden van de soldaten af te beelden. Constantijn overwon, het Christendom werd de bevoorrechte godsdienst in het Romeinse Rijk en uiteindelijk de staatsgodsdienst. De overwinningen in 312 en 1867 zijn dus met elkaar verbonden!

Prominent op de voorzijde van het vaandel staat de patroon van de Kerk en van de Zouaven, Sint Michael, die de draak verplettert met het zwaard en de woorden: Quis ut Deus? (Wie is Gode gelijk?). Het laat zich raden dat het verslaan door de Zouaven van de strijders van Garibaldi gesymboliseerd wordt door de heilige die de helse draak overwint, de zegepraal van het goede over het kwaad.

Is het ook geen toeval dat paus Pius IX de Milvische Brug restaureerde ongeveer in 1850, nadat deze, voor de zoveelste keer, zwaar beschadigd was door gevechten bij Rome in de revolutietijd van 1848/49 toen deze paus zich tijdelijk uit Rome had moeten terugtrekken?

Ook de opschriften aan de achterzijde van het vaandel rond de afbeelding van de zegenende Petrus wijzen op strijd tegen de kwade krachten die het gemunt hebben op de rechten en bezittingen van de Heilige Stoel.

“Vindicamus hereditatem Patrum nostrorum” Wij houden vast aan het erfdeel onzer vaders en aan de bovenzijde van het vaandel onder de stok aan de voorkant: “Strenius Petrianae Sedis Militibus” aan de heldhaftige strijders voor de stoel van Petrus.

Rond de figuur van Petrus zien we in de hoeken 4 wapenschilden. Linksboven het schild van Frankrijk. Uiteraard, we zijn vóór 1870, van keizer Napoleon III (1851-1870). Hij heeft militair ingegrepen om de pauselijke staat in stand te houden. Zijn Rooms-katholieke onderdanen verwachtten van hem niets anders. Pas toen alle Franse soldaten nodig waren in de Frans-Duitse Oorlog van 1870-71, is Rome

verzwakt en toen veroverde de “rover” koning van Italië de laatste pauselijke gebieden en steden. Overigens nam Napoleon III een ambivalente houding aan t.o.v. de Italiaanse kwestie. In zijn jeugd had hij beloofd de eenwording te steunen mocht hij ooit heerser worden van Frankrijk. En hij deed dat ook door in 1859 Piëmont te helpen in de oorlog tegen het machtige Oostenrijk dat de Italiaanse staten domineerde. Er waren ook vele Franse Zouaven om te strijden voor de rechten van Pius IX.

Schild van Frankrijk.

Schild van België.

Het wapenschild van België met de leeuw is terecht aanwezig. De Belgische Zouaven vormden het derde contingent in grootte. Het derde wapenschild van het Verenigd Koninkrijk is problematischer. Opgeteld voor Engeland, Schotland en Ierland kwamen er 334 Zouaven (cijfers van broeder Christofoor), toch heel wat minder dan de 744 Zouaven uit Italië, maar misschien wist Cuypers niet welk wapenschild voor hen te bedenken.

Het grootste raadsel vormt het wapenschild met een adelaar. Hiermee zou de inzet van Canada en Amerika worden geëerd, echter het aantal Amerikanen dat zich meldde voor steun aan de Heilige Vader was gering (17 man) en de Canadezen die met ongeveer 500 man de Zouaven versterkten, kwamen pas beschikbaar toen het vaandel al was bedacht en uitgevoerd. Het laatste contingent Canadezen keerde terug in september 1870, toen de strijd om Rome al gestreden was. Los van het bovenstaande is het interessant te vermelden dat de bisschop van Montreal, Ignace Bourget, in 1870 begon met de bouw van een kathedraal met de vormen van de Sint Pieter in Rome. In deze kerk is nu nog een bord te zien met de namen van de 500 Canadese Zouaven. Zoals pastoor Hellemons had hij zich zeer ingespannen Zouaven voor de paus te leveren. Ook deze toonde zijn verknochtheid aan de Heilige Stoel door de bouw van een kerk met Romeinse vormen!

Het enthousiasme in de USA voor de zaak van Pius IX was niet groot en de Amerikaanse regering voelde er niets voor betrokken te worden in een Europees conflict tussen staten waarmee de USA bevriend was. Misschien telde ook mee, dat het land de Burgeroorlog net achter de rug had en aandacht moest hebben voor de wederopbouw.

Cuypers heeft het ontwerp van het Amerikaanse grootzegel naar zijn eigen idee vormgegeven. Op het Mentanavaandel is niet te zien dat het gaat om een Amerikaanse zeearend met een witte kop en een gele snavel. De zeearend die in ons land nestelt mist zo'n gele snavel. In de rechterpoot

heeft de adelaar een olijftak en in zijn linker klauw een pijlenbundel met 3 pijlen, terwijl het origineel er 13 heeft ter herinnering aan de 13 deelstaten die de Onafhankelijkheidsoorlog wonnen van Groot-Brittannië (1776-1783). De banderol met de spreuk E pluribus unum –uit velen één- heeft Cuypers wel overgenomen

Dan komen we bij de voorzijde van het Mentanavaandel. Michaël, de patroonheilige van Kerk en Zouaven is al vermeld. Linksboven het wapenschild van paus Pius IX (1846-1878) en zijn familie Mastai-Ferretti. De hier gebruikte blauwe en witte strepen zouden eigenlijk rood en wit moeten zijn.

Linksonder een wapen van de Zouaven met hun kepi, kruis van Petrus en gekruiste geweren.

Rechts onder het Nederlandse wapen en vlag het ruitvorige schild van de Nederlandse katholieke vrouwen, een organisatie waarover nog niets is gevonden. Er zijn drie deugden vermeld die de Rooms-katholieke vrouw sieren: geloof, een gouden kruis op rood veld, trouw, gesymboliseerd door een hond en de zuiverheid, uitgebeeld door een zilveren lelie. Boven het schild hangt de sluier van de maagdelijkheid en de vrouwelijke kroon staat voor het moederschap. Rondom het schild: trouw, reinheid en vlijt. Een vioolbloem met een bij verwijst naar nederigheid en vlijt.

Nu richten we onze aandacht op de verticale stok.

Helemaal bovenaan de driekroon, de tiara, van de paus, daaronder de sleutels van de paus, voor het eerst gebruikt in de 13^e eeuw, verwijzend naar de bovennatuurlijke macht om te binden en te ontbinden. De sleutels symboliseren de volledige macht om het beheer te voeren over de schatten der verlossing door Christus' verdienste verworven en om Zijn leer met gezag te onderwijzen. De sleutel aan de rechterkant is van goud en wijst omhoog en zegt dat de macht reikt tot in de hemel. Aan de linkerzijde de zilveren sleutel, zwart geworden in de loop der tijd, en die verwijst naar de macht over de gelovigen op aarde. Een koord verbindt de sleutels, binden en ontbinden.

De baarden van de sleutels wijzen omhoog. De gouden baard heeft een uitgespaard kruis. Dit is gebruikelijk. De zilveren sleutel stelt ons voor problemen, omdat zo'n kruis ontbreekt. In plaats daarvan is een driebladige plant te zien, of een vrucht met bladeren. In de kerkelijke heraldiek is hier geen voorbeeld van te vinden.

Onze oudste bron, J.W. Brouwer, houdt het op de appel van Eva, verwijzend naar de zondenval, het aardse. Een andere suggestie betreft een oranjeappel, maar hoe bijzonder was de band tussen Oranje en de Zouaven? Ondanks het borstbeeld van koning Willem III (1849-1890) uit het atelier van Cuypers, opgesteld in de gang van het museum, lijkt dit vergezocht. Een derde mogelijkheid betreft een "handtekening" van Pierre Cuypers. Zijn familiewapen is een driebladige klaver. Eigenlijk is dit niet zo onlogisch. In de Middeleeuwen zijn er voorbeelden in de kathedraalbouw dat bouwmeesters zoiets verwerkten in hun schepping. Als er een architect was die zich verbonden voelde met de Gotiek, dan is het wel Pierre Cuypers!

De ringen van de sleutels zijn verbonden met het kruis van Petrus, een omgekeerd kruis verwijzend naar zijn kruisdood met het hoofd naar beneden. Daarbij de initialen S en P, Sint Petrus.

De stok rust op een statief met drie grote, stevige adelaarspoten. Al met al gaat het om een gevaarte van meer dan drie en een halve meter hoogte dat zonder de klauwen kon worden rondgedragen in een processie.

De stok zelf is versierd met rood leer. Bovenaan is een kasteel verwerkt in de verticale stok, zo hoog dat het nauwelijks opvalt vanaf het standpunt van de toeschouwer die op de grond staat. Is dit misschien de Engelenburcht waar de paus zijn toevlucht kon nemen via een geheime gang? Nu heeft deze burcht andere contouren dan hier aan het vaandel, dus misschien bedoelde Cuypers het begrip verdediging van het pausdom in het algemeen, iets wat prima zou passen in het concept van het vaandel.

Mijn dank gaat uit naar:
 Het Katholiek Documentatiecentrum in
 Nijmegen, in het bijzonder naar de hr
 T.Graas,
 Het Cuypershuis in Roermond,
 Het Catherijneconvent in Utrecht,
 Mevr. J.C.Korevaar, classica,
 Dhr. P.Cuyppers, achterkleinzoon van de
 ontwerper, in Bemmelen,
 T.W.Wolfs, voor het maken van de foto's
 Centraal Bureau voor Genealogie,
 Heraldische Databank
 Grootseminarie Bovendonk
 In het museum te raadplegen: Epos der
 drieduizend van Broeder Christoffel,
 Toelichting voor het Eerevaan van
 J.W..Brouwer, Amsterdam 1868.

J.C.A. Wolfs

Een paar zaken, hierboven verdienen nog
 opheldering, als dat al mogelijk is. De
 schrijver heeft zich gericht op de meest
 intrigerende kenmerken van het Mentana
 erevaan.